Вікторія В. Прохорова, Юлія Є. Безугла

ОПТИМІЗАЦІЯ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ФАКТОРИНГУ

У статті визначено заходи з оптимізації руху грошових коштів підприємства завдяки реалізації факторингу та надано практичні рекомендацій щодо їх подальшого застосування.

Ключові слова: *рух грошових коштів; факторинг; оптимізація.*
Форм. 4. Рис. 2. Табл. 1. Літ. 13.

Виктория В. Прохорова, Юлия Е. Безуглая

ОПТИМИЗАЦИЯ ДВИЖЕНИЯ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ФАКТОРИНГА

В статье определены меры по оптимизации движения денежных средств предприятия благодаря реализации факторинга и даны практические рекомендации по их дальнейшему применению.

Ключевые слова: *движение денежных средств; факторинг; оптимизация.*

Victoria V. Prokhorova[1], Juliia Y. Bezuhla[2]

ENTERPRISE CASH FLOW OPTIMIZATION BASED ON FACTORING

The article describes the actions optimizing the cash flow of enterprises through factoring implementation, also providing practical recommendations on their further use.

Keywords: *cash flow; factoring; optimization.*

Постановка проблеми. Основою ефективного управління ресурсами підприємства є оптимізація руху грошових потоків на основі реалізації факторингу. У процесі реалізації такої системи здійснюється визначення часових інтервалів, коли спостерігається брак коштів для покриття поточних витрат підприємства, пов'язаних з його операційною діяльністю, що дозволяє керівництву підприємства заздалегідь вживати адекватних заходів, спрямованих на зниження рівня дефіциту коштів доступними методами, а також приймати ефективні управлінські рішення щодо його стратегічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом вчені все більше уваги приділяють оптимізації руху грошових потоків підприємства на основі реалізації факторингу. Серед таких вчених – О. Веренич [1], Л. Карпенко [6], Є. Голікова [3], Д. Гушу [4], О. Івашевська [5], О. Гінзбург [2], Л. Костирко [7], М. Лепа [8], С. Остафійчук [9], О.Панщанна [10] та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць, теоретичні, методичні та прикладні аспекти цього питання залишаються не досить дослідженими і потребують більш ґрунтовного вивчення.

Невирішені частини проблеми. Ряд задач, пов'язаних з поєднанням системи руху грошових коштів та факторингу підприємств під час трансформаційних змін, пошуком пріоритетних напрямів ефективного функціонування, залишається сьогодні недостатньо розробленими як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

[1] Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, Kharkiv, Ukraine.
[2] Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, Kharkiv, Ukraine.

© *Вікторія В. Прохорова, Юлія Є. Безугла, 2015*

Метою дослідження є визначення заходів оптимізації руху грошових коштів підприємства шляхом факторингу і формування практичних рекомендацій щодо майбутньої діяльності такого підприємства.

Основні результати дослідження. Вагомим чинником на підприємстві, який перешкоджає прийняттю адекватних рішень, є відсутність ефективного механізму оптимізації руху грошових коштів при реалізації факторингових операцій. У впровадженні факторингу переважна більшість українських підприємств залишається далеко позаду західних. Між тим, наявність на підприємстві сучасного механізму факторингу вважається ключовим моментом в оптимізації руху грошових коштів та досягненні стратегічних цілей. Сьогодні не існує єдиних однозначних критеріїв для впровадження факторингу, багато залежить від галузі, ринкової ситуації та репутації підприємства (неплатежів, порушення фінансової дисципліни тощо). Загальною вимогою з боку кредиторів є обмеженість стосовно збільшення частки позикового капіталу підприємств; вони надають перевагу тим, у кого велика частка власного капіталу, що, на жаль, не є достовірним показником для багатьох підприємств. Власники підприємства, навпаки, схильні підвищувати частку позикових коштів, але в межах припустимого ризику, щоб не втратити фінансову стійкість. Послідовність заходів оптимізації руху грошових коштів підприємства на основі реалізації факторингу продемонстровано на рис. 1.

Рис. 1. **Послідовність заходів з оптимізації руху грошових коштів на основі факторингу,** *авторська розробка*

Саме поетапне впровадження заходів оптимізації руху грошових коштів підприємства при реалізації факторингу дозволить подолати фінансовий бар'єр без значних витрат, а також отримувати максимальні вигоди, тим самим розкриваючи переваги факторингу.

Необхідно виділити декілька напрямки у процесі реалізації факторингу на підприємстві:

- дослідження динаміки надходжень коштів за відвантажену продукцію або надані послуги;
- виділення центрів відповідальності для формування чітких потреб у ресурсах;
- закладення у планові показники економічно достовірних та науково обґрунтованих даних.

Для ефективного функціонування підприємства і забезпечення безперервності процесу виробництва необхідно визначити реальну суму грошових коштів, які підприємство отримає протягом наступних місяців звітного періоду. Тому треба вжити заходів щодо запобігання виникненню ситуації фінансової нереалізованості плану виробництва.

Вирішується визначена проблема завдяки моделі, що встановлює залежність між фактором часу та сумою надходжень грошових коштів (на прикладі ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря»). Модель допомагає визначити наявність в часовому ряді тенденції зв'язку між фактором часу і сумою грошових коштів підприємства. Перевірку гіпотези про наявність тенденції змін було проведено за допомогою формул [2]:

$$U_t = \begin{cases} 1, \text{ якщо } y_t \geq y_{t-1}, y_{t-2}, \ldots, y_t \\ 0 \text{ в інших випадках} \end{cases}; \quad (1)$$

$$L_t = \begin{cases} 1, \text{ якщо } y_t \leq y_{t-1}, y_{t-2}, \ldots, y_t \\ 0 \text{ в інших випадках} \end{cases}, \quad (2)$$

де U_t – перша величина прогнозної моделі; L_t – друга величина прогнозної моделі.

Після розрахунку величин U_t та L_t знайдено величини S_t та D_t. Ці величини мають незалежні розподіли й істотно залежать від розподілу рівнів ряду в часі. За допомогою S можна перевірити наявність тенденції змін у дисперсіях, а D дозволяє знайти загальну тенденцію. З цією метою необхідно перевірити дві гіпотези про те, чи істотно відрізняються D від 0 і S від μ, де μ – математичне очікування S. Ці гіпотези перевіряють за допомогою випадкових величин [2]:

$$T_1 = (D - 0)/\sigma_2; \quad (3)$$

$$T_2 = (S - \mu)/\sigma_1, \quad (4)$$

де σ_1, σ_2 – середня квадратична помилка S та D, відповідно.

Значення σ_1, σ_2 і μ табульовані для різної кількості спостережень. Таким чином, можна зробити висновок, що визначена тенденція змін у досліджуваному динамічному часовому ряді існує. Саме тому після розрахунку параметрів прогнозні моделі мають вигляд: для лінійної залежності $y = 1{,}89\ t + 75{,}32$;

для параболічної залежності $y = 0{,}006\,t^2 - 1{,}82\,t + 53{,}44$. Результати розрахунків підтверджують істотність впливу фактору часу в обох моделях і можливість їх використання на практиці.

Для остаточного вибору функції, що буде застосовуватися при прогнозуванні, було обчислено показники точності прогнозу. Слід зазначити, що значення середньої абсолютної процентної помилки менше 10%, що свідчить про високу точність прогнозної моделі, а значення середньої процентної помилки прогнозу менше 5% свідчить про її незміщеність. Прогнозні показники очікуваних надходжень грошових коштів для ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» наведено в табл. 1.

Таблиця 1. **Прогнозні показники очікуваних надходжень грошових коштів ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» на II півріччя 2016 р.,** *авторська розробка*

№	Місяць	Прогнозні показники очікуваних надходжень грошових коштів з урахуванням стандартної помилки, тис. грн
1	Липень	45,86 ± 0,91
2	Серпень	43,50 ± 0,88
3	Вересень	43,49 ± 0,90
4	Жовтень	40,15 ± 0,93
5	Листопад	39,58 ± 0,94
6	Грудень	38,25 ± 0,92

Отже, надходження грошових коштів протягом II півріччя 2016 р. ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» мають негативну тенденцію до змін. Саме тому на підприємстві збільшується дебіторська заборгованість й воно не в змозі у повному обсязі закуповувати необхідну сировину для покращення своєї операційної діяльності.

У процесі управління дебіторською заборгованістю з метою прискорення руху грошових коштів доцільно використовувати сучасні форми рефінансування. Під рефінансуванням розуміють переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства (грошові кошти, високоліквідні цінні папери) з метою прискорення розрахунків. До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості можна віднести: спонтанне фінансування, факторинг (переуступлення банку або факторинговій компанії права на отримання грошових коштів за платіжними документами за поставлену продукцію), облік векселів або їх продаж на фондовому ринку, форфейтинг (трансформація комерційного кредиту у банківський) [4–8].

Таким чином, рекомендується запровадження факторингу на підприємстві, що дозволить захистити ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» від втрат у разі несплати або несвоєчасної оплати боргу дебіторами й оптимізувати рух грошових коштів. Реалізація саме такої системи дозволить підприємству прискорити рух грошових коштів й отримати не тільки позитивний приток, а й покращити фінансово-економічний стан й оптимізувати операційну діяльність. Використання факторингових послуг є економічно ефективним, оскільки продукція ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря» користується попитом на ринку та має достатньо

високу якість. А неможливість збільшувати обсяг виробництва міститься у несвоєчасному погашенні боргів кредиторами, що своєю чергою викликає дефіцит грошових коштів для продовження виробничої діяльності. Отримання такої послуги найбільш повно відповідає потребам досліджуваного підприємства, тому що це дозволяє йому через посередництво фактору перетворити продаж з відстрочкою платежу у продаж з миттєвою сплатою та взагалі прискорити рух капіталу. Провівши розрахунок надходження грошових коштів на підприємстві за умови використання системи факторингу, наведемо графік руху грошових коштів під час реалізації факторингу за травень-грудень 2016 року (рис. 2).

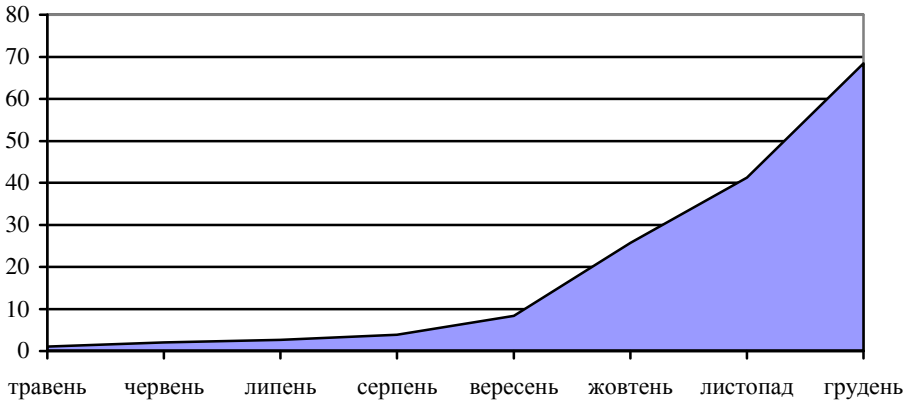

Рис. 2. **Динаміка руху грошових коштів підприємства під час реалізації факторингу,** *авторська розробка*

Таким чином, оптимізація руху грошових коштів підприємства під час реалізації факторингу дозволить підприємству отримати гарантії виконання взаємних зобов'язань і матеріальної відповідальності за їх невиконання. Розглянуті та запропоновані заходи для підприємства в стратегічному періоді сприятимуть пошуку резервів забезпечення безперервного та адаптованого до простору та часу процесу трансформації капіталу в капітальні блага, а використані підходи дозволять розробити заходи зі зниження ризикованості фінансово-господарської діяльності підприємства, підвищення її ефективності та забезпечення фінансового розвитку.

Підприємству потрібно покращити свій фінансовий стан, насамперед, рентабельність власного капіталу, активів, продаж та продукції. Також потрібно звернути увагу на короткострокові зобов’язання, слід використовувати потенційну можливість відновлення активів підприємства за рахунок залучених коштів. Підприємству потрібно переглянути структуру активів, структуру капіталу, знайти більш раціональне співвідношення власного та залученого капіталу, оцінити вартість їх елементів та вжити заходів задля підвищення ефективності використання капіталу. Також потрібно підвищити суму валового прибутку шляхом збільшення обсягу надання послуг або зменшення собівартості продукції, а також вжити заходів щодо покращення фінансової стійкості, покращення стану оборотних коштів підприємств; провести ретельну

оцінку забезпеченості підприємства оборотними коштами в цілому та за їх видами, підвищити ефективність використання капіталу та виявити резерви раціонального використання оборотного капіталу для покращення загального стану даного підприємства.

Висновки. Стійкий фінансовий стан підприємства забезпечується за умови, що фактичні величини показників господарської діяльності досягають відповідних еталонних значень. Також підприємству необхідно мати деякі фінансові інвестиції, щоб забезпечити собі ще більш стійке й упевнене фінансове становище, тому що прибуток від даних інвестицій може використовуватися для розвитку виробництва. А якщо буде потреба – залучити інвестиційні кошти в якості резервного страхового запасу. Крім цього, проаналізувавши показники заборгованості підприємства, можна дати наступні рекомендації: оскільки збільшення дебіторської заборгованості свідчить про ускладнення розрахункової дисципліни і про значне відволікання грошових коштів з обігу, потрібно застосовувати систему факторингу, а також систему знижок на суму відвантаженої продукції за її дострокову сплату покупцями. Інтегруючи оперативне, поточне і стратегічне планування грошових потоків в єдиний процес, можна досягти узгодженості руху грошових коштів з тактичними і стратегічними задачами підприємства у часі й просторі. Такий підхід до оптимізації руху грошових коштів спрямований також на досягнення постійної ліквідності і платоспроможності підприємства.

1. *Веренич О.Г., Шаповалова А.П.* Облікові аспекти факторингу // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка».– 2007.– №577. – С. 50–54.

2. *Гинзбург А.И.* Прикладной экономический анализ: Монография. – СПб.: Питер; Питер принт, 2005. – 319 с.

3. *Голикова Е.И.* Факторинг. Актуальные вопросы права, учета и налогообложения. – М.: Вершина, 2008. – 240 с.

4. *Гушу Д.* Облік грошових коштів: проблеми та шляхи їх вирішення // conf-cv.at.ua.

5. *Івашевська О.М.* Про розвиток методики обліку факторингу // Вісник Національного університету водного сподарства та природокористування.– Серія: Економіка. – 2006.– №4, Ч. 3 // www.nbuv.gov.ua.

6. *Карпенко Л.* Методологічні аспекти аналізу фінансового стану підприємства // Торгівля і ринок України: Темат. збірник наук. праць з проблем торгівлі і громадського харчування. – Вип. 14, Т. 2. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2002. – С. 152–158.

7. *Костирко Л.А.* Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: Монографія. – Луганськ: СНУ, 2008. – 336 с.

8. *Лепа Н.Н.* Методы и модели стратегического управления предприятием / НАН Украины, Ин-т экономики промышленности. – Донецк: Юго-Восток, 2002. – 186 с.

9. *Остафійчук С.М.* Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства // Науковий вісник Ужгородського університету.– Серія: Економіка.– 2011.– Спецвип. 33, Ч. 2. – С. 215–220.

10. *Панщанна О.* Проблеми обліку рошових коштів на підприємстві // udau.edu.ua.

11. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект: Колек. монографія у 2-х т. / За ред. П.Й. Атамас. – Дніпропетровськ: Герда, 2013. – Т. 1. – 358 с.

12. *Фишер Ю.* Факторинг // www.experts.in.ua.

13. *Хромов М.* Дебиторка. Возврат, управление, факторинг. – СПб.: Питер, 2008. – 208 с.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2015.